

J. Öström

LANDSFÖRENINGEN FÖR KVINNANS POLITISKA RÖSTRÄTT.

1917

Tryckt som manuskript.

Hur kvinnorösträtten vinner terräng ute i världen.

Under de första månaderna av kriget absorberades allas tankar och känslor av krigshändelserna. Människorna voro så förfärade inför det oerhörda världsdrama, som utvecklade sig inför deras ögon, att mycket av det, som eljes utgjorde föremål för deras omsorger och strävanden, måste lämnas åsido.

Kvinnorna i de krigförande länderna funno sig ställda inför nödvändigheten att, allt under det deras hjärtan sammanstördes av ångest för deras kära, som voro vid fronterna, själva ta ihop med det arbete männen lämnat, och det blev deras lott att ensamma skydda hem och barn. Under den första mobilseringen föll, om ock i mycket lindrigare grad, samma lott på kvinnorna i de neutrala länderna, liksom de överallt måste ägna sig åt en vidsträckt hjälp- och rödakorsverksamhet.

Men medan åren gått och man så småningom, så ohyggligt det än låter, vant sig in i de nya förhållandena, så har det blivit tid till att tänka över vad vi nu uppleva. Frågan om kvinnans ställning i samhället har blivit aktuell i en alldeles särskild grad, och hennes rösträttsfråga har på sina håll trätt i förgrunden som aldrig förr. Kvinnorna själva ha, under den tid de ha fått uppträthålla samhällsmaskineriet, medan männen utföra förstörelseverket, vuxit i självförtroende, och den urgamla dogmen om mannen såsom den ende, som förstår att styra samhället, har

PRIS 10 ÖRE

mist sin betvingande makt över sinnena. T. o. m. det gamla skälet mot kvinnans rösträtt — att hon inte gör krigstjänst — har nedtystats av kriget självt. Ty dels ha kvinnorna gjort sin krigstjänst genom sjukvård i fält och genom tillverkning av ammunition och andra krigsförnödenheter, dels har hennes verksamhet som människens ställföreträdare visat hennes behövlighet just under kriget på ett alldeles särskilt sätt. Och än mer de lidanden kriget dragit över kvinnorna, i synnerhet i de erövrade provinserna ha ofta kunnat mäta sig med soldaternas i skyttegravarna.

Inför krigets erfarenheter se vi också på flera håll ett omslag i stämningen till förmån för kvinnans rösträtt. Mest framträdande i detta avseende är bland de krigsförande staterna *England*. Dess liberale premierminister, Mr Asquith, hade förklarat sig som en bestämd motståndare mot kvinnans rösträtt, och detta gjorde att, ehuru majoriteten av underhusets ledamöter och åtskilliga av ministrarna faktiskt lovat att rösta för kvinnans politiska rösträtt, frågan oupphörligt blev uppskjuten under olika förevändningar och genom allehanda knep. Dessa ständiga uppskov för att inte säga löftesbrott hade brakt en del av de kvinnliga rösträttskämparna, suffragetterna, till desperation, så att de ställde till uppträden på gatorna och t. o. m. övergingo till rena våldshandlingar. Åtskilliga av ledarna voro vid krigsutbrottet i fängelse, men nu slöts borgfred och suffragetterna lovade att under det fosterlandet var i fara lägga ned sin strid. I två år har borgfreden bevarats men inte så, att kvinnorna glömt bort rösträttsfrågan. Rösträttsföreningarna ha hållit den levande och troget samlat alla de bevis för sin sak krigets erfarenhet givit dem, liksom de försvarat kvinnornas ekonomiska och borgerliga likställighet med mannen vid många tillfällen, då denna varit angripen.

Nu har man på sista tiden diskuterat möjligheten av att utlysa val till parlamentet under kriget, och därvid ha åtskilliga rösträttsfrågor uppstått. England har icke ens allmän rösträtt för män, utan den är inskränkt på åtskilliga sätt, bland annat genom ett flyttningsstreck, vilket under nuvarande omständig-

heter skulle utesluta en hel mängd män, som, om kriget ej varit, haft rösträtt. Detta anses orättvist, varför regeringen föreslagit en revision av rösträttsbestämmelserna, medan andra åter fordrat, att alla som kämpat för sitt fosterland, skulle ha rösträtt, även om de aldrig skulle haft det efter de gamla bestämmelserna. Men nu förklara kvinnorna ur alla olika rösträttsläger, att om rösträtten utvidgas för männen, såsom en lön för deras offer för fosterlandet, så fordra kvinnorna att också få vara med, emedan även de fyllt sin plikt mot fosterlandet. En livlig agitation för att påverka parlamentsmedlemmarna har därför igångsatts, varvid i synnerhet den gamla laglydiga till Internationella kvinnorösträttsalliansen anslutna föreningen varit i verksamhet.

Det märkliga har nu inträffat, att Mr Asquith erkänt, att kvinnornas resonemang är fullkomligt oemotsägligt, och härmed offentligt bekänt sin omvändelse till kvinnans rösträtt.

Det må synas något egendomligt, att denna celebra omvändelse huvudsakligen tycks ha framkallats av att kvinnorna »gjort krigstjänst i ammunitionsfabrikerna», medan kvinnans dagliga gärning i livet icke av Mr Asquith befunnits värd medborgarrätten. Men vad orsak omvändelsen än har, så är den dock ett faktum av allra största betydelse. Mera sympatiskt är ett annat skäl, som av Mr Asquith också angivits såsom medverkande till det lyckliga resultatet: kvinnorna ha påvisat de stora svårigheter, som komma att uppstå på arbetsfältet, när männen återkomma från fronten och kvinnorna inneha en stor del av de platser, dessa förut haft, och påpekat vilken orättvisa det skulle vara, om den ena parten ensam skulle ha beslutanderätt vid avvecklingen av denna konflikt. En glädjande företeelse är ock att en hel del av de män och kvinnor, som stått i spetsen för antirösträttsrörelsen sträckt vapen och övergått till rösträttsvännerna, bland dem den kända författarinnan Mrs Humpfrey Ward. Vi älska att tro, att denna omvändelse påverkats icke så mycket av ammunitionsfabrikerna, som av en vaknande insikt om kvinnans betydelse i samhällets styrelse. Kanske ha en del av de personer, som varit antis av någon slags ärlig oro för att hemmen skulle bli lidande på kvinnornas indragande i politiken,

nu kommit till insikt om att kvinnorna behövas i samhällets ledning just för hemmens skull. Huru som helst anses rösträttsfrågans läge i England vara synnerligen hoppfullt.

I *Canada*, vilket land såsom engelsk koloni måste räknas till de krigförande, ha under det sista året tre stora stater givit kvinnorna rösträtt, Manitoba, Alberta och Saskatchewan.

Från *Frankrike*, där rösträttsarbetet förut inte hunnit långt, åtminstone vad politiska resultat beträffar, erfara vi också, att männens uppfattning av kvinnans betydelse i allmänna angelägenheter väsentligt förbättrats under kriget. Vid behandlingen i Senaten om frågan om tillsättande av kommittéer för vården av genom kriget faderlösa barn, uppträdde den bekante interparlamentarikern, baron d'Estournelles de Constant, med ett stort anförande, vari han yrkade, att kvinnorna borde få tillräcklig plats i dessa kommittéer, såväl de centrala som de lokala. Han yttrade därvid, att den allmänna opinionen före kriget ej varit benägen att giva kvinnan den plats i allmänna angelägenheter, som rätteligen tillkommer henne. »Men under kriget ha våra ögon öppnats. Kvinnan har under några få månader utfört underverk; hennes arbete för fosterlandet har givit henne en plats, som vi ännu pruta på, när det gäller vår administration.» Efter att ha påvisat hur kvinnans arbete gjort sig gällande både vid fronten och hemma, påpekade han hur liten plats kvinnorna fått i olika styrelser, för sjukvård, uppfostran m. m. Av en redogörelse för debatten i Jus Suffragii, synes alla talare i princip ha anslutit sig till d'Estournelles de Constant's mening, och Senaten beslöt att minst en fjärdedel av medlemmarna i Nationalrådet för genom kriget faderlösa barn skulle utgöras av kvinnor.

De franska kvinnorna förklara också, att de icke anse att omsorgerna för kriget böra förhindra deras rättfärdiga sak. På rösträttsföreningens årsmöte den 20 april i år uttalade de sina fordringar i en hel mängd frågor rörande äktenskaps- och arvs-lagar, ungdomens uppfostran, frågan om lika lön för lika arbete, den gifta kvinnans nationalitet, kvinnans upptagande i administrationen m. m. De förklarade också, att kvinnorna i alla krigförande

länder böra fordra att bli representerade i den kongress, som skall leda fredsunderhandlingarna.

Vad *Tyskland* beträffar äro vi övertygade om, att de tyska kvinnorna i lika hög grad som de franska och engelska fyllt de plikter, som kriget kastat över dem, även om männens erkännande ej i lika hög grad kommit dem till del. Kvinnornas eget självmedvetande tycks dock ha växt under arbetet. På hösten 1915 inlämnade det tyska Kvinnorösträttsförbundet en petition till tyska riksdagen med begäran att riksdagen efter krigets slut måtte giva kvinnorna allmän, lika och direkt rösträtt till riksdagen.

Förbundet motiverade sin begäran särskilt med hänvisning till att efter kriget varje stat ställes inför nödvändigheten, att till statens fördel utnyttja alla de krafter, som stå till dess förfogande, att bruka dem i samhällets tjänst, och att giva alla medborgare den tänkbarast bästa möjlighet till utveckling av alla goda anlag, men att därtill fordras i främsta rummet alla myndiga medborgares politiska frigörelse.

Det tyska Kvinnorösträttsförbundet är en ny organisation, som vilar på mycket demokratiska principer. De båda äldre rösträttsföreningarna däremot ha sammanslutit sig till »Riksförbundet för kvinnans rösträtt», som intar en neutral ställning till de politiska partierna. Såväl den nya som den gamla riksorganisationen synes dock vara ganska verksamma, även om den framgång de vunnit, vad männens uppfattning beträffar, till synes icke varit så stor som i ententeländerna. Men man får icke förbise att det övas en hård militär censur över den tyska pressen, och att denna inte är rösträttsvänlig, kan man ju lätt tänka sig.

Fru Marie Stritt, ordförande för den nya organisationen, anser också, att den antirörelse, som låtit höra av sig på skilda håll i landet, är ett vittnesbörd om den förändring till det bättre i kvinnofrågan, som kriget framkallat i den allmänna opinionen, då det först är, när man börjar frukta för framgång för kvinnorörelsen, som antis organisera sig.

Ett och annat erkännande även från männens sida kommer dock fram, såsom då d:r Hugo Lindemann skriver i Kommunale

Praxis: »Vår nation är icke rik nog att handla så vårdslöst och lättsinnigt med våra tillgångar som före kriget. Vi skola inte längre vara tillräckligt rika för att låta en hel mängd värdefullt material ligga i träde. Kvinnornas krigsarbete skall följas av kvinnornas fredsarbete. Vi kunna emellertid icke begära kvinnornas stora och värdefulla samarbete utan att giva dem lika politiska och ekonomiska rättigheter som männen. Tyskland är långt efter de andra germanska länderna med avseende på kvinnans politiska rättigheter. Även före kriget vågade endast ett fåtal bestrida att detta var ett politiskt ont. Kriget har förmodligen öppnat ögonen på envar för det faktum, att detta var mer än så — det var en politisk dårskap.» Det pågår nog en väckelse även i Tyskland.

Från *Österrike*, där kvinnornas rättigheter äro mycket minimale, ha vi föga hört under de sista åren, men i Ungern upprätthålla kvinnorna rösträttsarbetet med oförminskad kraft. De ha bedrivit en ivrig propaganda för kvinnornas rösträtt med särskild hänsyn till att kvinnorna äro nödvändiga för att organisera freden och förhindra nya krig. De ha härigenom väckt kvinnornas ansvarskänsla även ute bland den synnerligen konservativa lantbefolkningen. De ha också sökt påverka ledarna för de större politiska partierna att ta upp frågan, men dessa ha — ehuru vänner av kvinnans rösträtt — inte ansett detta lämpligt under kriget. Frågan har dock varit uppe i riksdagen genom en motion av den katolska prelaten Alexander Giswein, som redan vid Budapestkongressen 1913 uppträdde som kvinnornas förkämpe. Motionen föll, men Monseigneur Giswein hade åtminstone tillfälle att påpeka kvinnornas mod och offervilja under kriget. Även i Ungern ha kvinnorna haft att kämpa med svårigheter från myndigheternas sida, såsom förbud mot offentliga möten m. m., men de tyckas dock arbeta för sin sak med större iver än någonsin.

Med glädje påminna vi om, att Internationella kvinnorösträttsalliansen bestått trots kriget, och att kvinnorna i de krigförande länderna — hur intensivt de än under kriget känt sig såsom tillhörande sitt eget land — dock icke hatat varandra, utan utbytt hälsningar och förhoppningar om en fredens tid,

som kvinnorna med all makt vilja söka att bevara, då de blivit delaktiga av samhällsstyrelsen.

Gå vi nu till de neutrala länderna, tänka vi först på *Danmark*, som mitt under det att världskatastrofen försiggick icke långt från dess gränser, funnit att en verklig fosterlandskärlek fordrade, att man drog alla landets medborgare in under medborgarrätt och medborgaransvar, och därför införde den allmänna rösträtten för både män och kvinnor. Detta ligger oss så nära och har inträffat så nyligen, att vi inte vidare behöva uppehålla oss vid detta av oss alla kända faktum, fastän vi icke kunna underlåta att ännu en gång påpeka den bittra sanningen, att sedan nu också Island givit sina kvinnor rösträtt, Sverige är det enda land i Norden, där kvinnorna ej anses värdiga medborgarrätten.

I *Holland* är kvinnornas rösträttsfråga även synnerligen aktuell. Regeringen har för riksdagen framlagt förslag att ändra grundlagen, så att denna icke längre utgör något hinder för kvinnans rösträtt. Frågan skall avgöras i riksdagen i början av nästa år, men kvinnorna hava redan påbörjat en livlig agitation med friluftsmöten om söndagarna i olika delar av landet och en stor procession i Amsterdam i juni. Stämningen därifrån förefaller mycket förhoppningsfull.

I *Förenta Staterna* tyckas dock kvinnorna ta priset i fråga om outtröttlig agitation. I synnerhet bedrives en oerhörd energisk kamp, så snart omröstning om kvinnans rösträtt skall äga rum i någon stat. Nu i år är presidentvalet snart förestående, och då inträder hela landet i valagitationens tecken, något som kvinnorna naturligtvis begagnat sig av. Partierna skola då uppsätta sina program, och då är det naturligtvis en omständighet, som icke är utan betydelse, att kvinnorna ha rätt att rösta på president i tretton stater. Det har nu också visat sig att intet parti har vågat trotsa kvinnorna, då de visste, att så många av dem hade den makt, som valedeln skänker.

Den amerikanska Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt hade också vidtagit storartade åtgärder för att visa, vad kvinnorna begärde, när partierna hade sina stora möten för att fastställa programmen för presidentvalet.

Det demokratiska partiet samlades i St Louis och där bildade kvinnorna led längs hela vägen emellan Jefferson Hotel, där demokraterna ha sitt huvudkvarter och till Coliseum, där det stora demokratiska mötet skulle äga rum. Demokraternas kandidat, den nuvarande presidenten Wilson, hade redan förut förklarat sig vara vän av kvinnans rösträtt, och partiet tog nu också upp frågan på programmet och uttalade sig för att den bör avgöras av varje stat för sig. I Amerika kan nämligen en dylik fråga antingen avgöras av hela riksparlamentet, kongressen i Washington, vilket då skulle bestämma, att könet icke fick utgöra hinder för medborgarrätt inom Förenta staterna, liksom detta en gång vid negrernas frigörelse bestämde att rasen icke fick utesluta någon eller genom folkomröstning inom varje stad för sig.

I rösträttsrörelsens början försökte kvinnorna att gå den vägen, och den har aldrig övergivits, men då hinder mött, har man under tiden drivit igenom frågan i tolv av de särskilda staterna; den trettonde, Illinois, har endast partiell rösträtt.

Det demokratiska partiet tycks emellertid icke ännu vilja gå så långt, att det medger frågans avgörande för hela landet på en gång.

Det mera konservativa republikanska partiet hade förut ej varit med om kvinnans rösträtt och för att övertyga detta, arrangerade man en storartad procession till det möte, där programmet skulle fastställas. Emellertid ingick den stora dagen med en orkanlik blåst och hållande regn. Men rösträttskvinnorna beslöt att detta inte skulle utgöra något hinder. Processionen avgick och de 6,000 genomvåta kvinnor, som tågade fram till det republikanska mötet, måtte ha imponerat mera än alla föregående demonstrationer, ty det republikanska partiet uppsatte efter ett par dagars stormig debatt kvinnans rösträtt på sitt program. Detta anses som en synnerligen viktig seger, och pressen landet runt omtalar den också som det största steg framåt, som kvinnorösträtten tagit de senaste åren.

Vidare har republikanernas kandidat, Mr Hughes, i ett tal i rösträttsföreningen förklarat sig vara anhängare av vägen genom riksparlamentet och motiverat detta med, att han anser, att denna

fråga bör avgöras snart, då det är till skada för landet, att kvinnorna organisera sig såsom kön särskilt för sig i stället för att förena sig med männen för att lösa dagens stora frågor.

Detta uttalande har väckt storartat uppseende bland rösträttskvinnorna och ett landsmöte är inkallat för att avgöra den ställning rösträttsföreningen skall intaga vid valen.

Vad vår lilla överblick över rösträttsfrågans läge i olika länder lär oss, är att rösträttsarbetet ingalunda legat nere under kriget, utan att kvinnorna tvärtom mer än någonsin vaknat till insikt om det ansvar, som vilar på dem. Deras tro på männens förmåga att ensamma styra världen till lycka och välfärd är rubbad, och med allt större bestämdhet fordra de, att få vara med när det bestämmes över nationernas öden.

Skola de svenska kvinnorna ensamma stå rådlösa och tveksamma och tro att ingenting kan göras? Det är dock just nu vår gärning behövs; vi ha skyldighet att försöka att återuppbygga ett fredens och rättvisans samhälle på jorden, och vi få icke vika från vår plikt. Vi ha nu all anledning att åter erinra oss Selma Lagerlöfs bekanta ord vid kongressen 1911: »Det lilla mästerverket hemmet var vår skapelse med mannens hjälp. Det stora mästerverket den goda staten skall skapas av mannen, då han på allvar tar kvinnan till sin hjälpare». Ty de nuvarande av männen styrda staterna likna minst av allt de goda hemmen, som värna och vårda sig om sina barn. Det behövs att nya krafter träda till snart, ju förr dess bättre.